

KDYSI ZA DÁVNÝCH ČASŮ BYL BOHATÝ JEDEN ZEMAN, ALE velice marnotratný; v kostky hrát, hodovat, lovit bylo jeho nejmilejší prací v pátek i v svátek. — Když už tím celé svoje jmění promárnil, odstěhoval se z města na starý zámek a tam žil se svojí rodinou jen po chudopacholsku.

Měl manželku a tři dcery, krásné, hodné, na vydaj síci. — Ale cože: když se stal chudobným bedárem, přátelé ho opustili a opuštěn žil na starém zámku. — Jediné vyrazení zemanovo byl lov. — Jedenkráte když zase poloval, zatáral se do hory a dlouho nemohl ničehož ulovit, až mu tu najednou zajíc přes cestu přeběhne. I namíří rychle, strelí a zajíc spadne; — jak ale proň běží, tu zrazu zpoza dřeva se vyřítí ozorné¹ medvedisko a zdvihnouc se na zadní nohy s vystretýma předníma nohama na zemana se těmeší, s hrozným řváním. — „Ako si sa opovážil mojho poddaného zabiť? Za to ťa teraz alebo zožeriem, alebo mi tvoju najstaršú dcéru za ženu dáš!“ — zamumlal medvěd, a tlapíska položiv zemanu na plece, zubáně naň vyskeřil. — Co měl dělat, — chtěj nechtěj musel říci, že dá, nechtěl-li být roztrhán. „O sedem týždňou si po ňu prídem,“ zamumlal medvěd a v třesku praštěcího mu pod nohou chrastí odešel. — Leknutím zaseknutá krú v žilách zemanových začala se rozihrávat, když medvěd odešel, ale při pomyšlení na slib a na dceru se mu oči zalily. — Smutný šel domů, a smutnější ještě vkročil do jizby; a když se ho nejstarší dcera ptala, jak se mu vedlo, a zajíce z rukou mu brala, nemohl se pláče zdržeti. — I bylo hned dotazování, co se stalo, proč je otec smu-

¹ Veliké velmi.

ten, žena, dcery okolo něho, a cože se mu stalo, aby pověděl. — Nemoha se jim déle ubrániti, začal povídati, co se mu přihodilo: „Něšťastná to bola hodina tvojho narodenia,“ dodal, „a mojho ešte něšťastnějšia, lebo som ťa ja medveďovi vydal, a o sedem týždňou si pre ťeba prídě!“

Matka, dcery začaly naříkat a plakat, jen nejstarší mlčela, řkouc otci: „Někormúttě sa, milý otče, za váš život ja rada svoje šťastia dám, keď už tak súděnuo!“ — Nebylo jí ovšem volno okolo srdce, když na medvěda vzpomněla, ale nechtěla dělat otci těžší ještě srdce.

S bolestí čekali sedmý týhoden a otec jen vždy myslel, kterak by si přece jen dceru zachoval. — I sezval tedy okolní sousedy a kdekoho známého, aby na ten den k němu přijeli na svatbu. — I neodepřel mu to nikdo; v určitý den sjelo se do zámku množství hostů a mezi nimi mnoho smělých junáků, všecko ozbrojeno, neboť starý zeman tak žádal. Když se sjeli, tu jim svěřil svoji nehodu a o pomoc proti medvědu je žádal. — Milerádi mu všickni pomoc slíbili a každý se hotovil krásnou pannu medvědí ohavy zbaviti. — Ale ženich nepřicházel, už se slunce cez poludnia prevalilo, a ženicha nikde. Vtom zahučí tichá, krásná hudba, ale zdaleka, jako by pod zemí vyhrávala, avšak co chvíle hlasněji, krásněji zněla a blíže se nesla. O chvíli zaduněla zem pod dupotem koňských kopyt a z lesa vyjíždí dlouhá řada pozlacených hintovů², v slunci se ligo-tajících. — Jedou přímo do zámku a ve dvoře zastaví. — Šest bujných parip hrabe zem před nejkrásnějším kočárem a z něho vyskočí mladý kníže, krásný jako růže, od zlata a drahého kamení se jásající jako před kosbou lúka od květu. Za ním všecka družina z vozů vyskákala a v patách za ním do zámku kráčela. — Oči všech utkvěly

² Kočárů.

na novopřišlých hostech, hlavně ale na knížeti, jemuž rovného nebylo mezi přítomnými. — Klaněli se mu, vítali ho, a on pěkně děkuje na všechny strany, k starému zemanu se ubírá a beze všech okolků prosí, či by mu nejstarší dceru za ženu dát nechtěl?

„Od srdca rád by som vám ja ju, krásno knieža, dal, ale som ju jednému medveďu, ktorieho práve teraz čakáme, prisľúbil,“ omlouval se starý zeman.

„Ej čo tam po medveďu,“ usmál se kníže, „medveď nach má medvedicu a krásnu pannu dajte mladému šuhajovi, ktorý ju budě znať lúbiti.“

Starý zeman se dal rád přemluvit a svolil, jestli i dceři by se líbilo. — Nebyla dcera oproti tomu, neboť se jí věru mělo co líbiti. — Tak, hle, stala se z medvědí svatba knížecí!

Kníže dal hned s kočáru truhlu zlata složití, kterou starému zemanu v dary přivezl. — Potom byl sobáš³ a hned po sobáši svatba.

Svatba stála veselá! — Krásná muzika hrála, panstvo zpívalo, veselilo se, jako by ani druhý děň svítat nemělo. — Veselá to byla svatba, ale krátká. — V několika hodinách kázal kníže zapřahat, od všeckých se pěkně odebral, mladou svoji ženu k sobě do nejkrásnějšího kočáru vysadil a ven z brány k lesu hřměla celá řada kočárů, až jiskry od země lítaly. — Starý zeman čekal se strachem medvěda, ale medvěd nepřišel. — Zeman maje peněz dost, začal staré živobyті: dával hostiny, hrál v kostky, lovil, jezdil a peníze vůčihledě mójely. — Přátelé ho měli zase rádi, na rukou by ho byli nosili.

Darmo opatrná žena napomínala, zeman nedal pokoje, až byly peníze ty tam; jako po prvé, tak ho zase přátelé opustili a zůstal s rodinou sám. — Jedenkrátě

³ Oddavky.

vzal zase pušku a dle zvyku šel do hory; zvěře nebylo ani k spatření, vysoko v povětrí jen jastrab kroužil. — I namířil naň zeman, střelil a jestřáb s výše dolů se koprcá; — avšak jedvaže jestřáb země dopadl, zahučelo to lesem, jako by jím vichřice lámala, a šumem vichru zatočil se nad zemanovou hlavou veličizný orel. „Ako si sa opovážil mojho poddaného zastrelit?“ vzkřikl naň orel. — „Za to ťa alebo rozdriapem, alebo mně tvoju srednú dcéru dáš za ženu. Vol' si, čo chceš!“ — Nebylo v čem vybrat, neboť orličí zobák nad ním sekal jako velké kováčske klieště, a pazoury jen skel'o že ho nechaply. — Slíbil tedy střední dceru svoji orlovi dáti za ženu. — „O sedem týždňou si po ňu prídem!“ — zvýskl orel, a šumem vichru vysoko do povětrí se vykrútiv, kdesi za horami zmizel. — Smuten, zarmoucen vracel se zeman domů a veliké si dělal předhůzky, že dceru takto zaprodal. Nuž ale stalo se a už se odstat nemohlo. — Rodina hned pozorovala, že se otci cosi nemilého přihodilo, ale jakkoli na něho otázkami dotíraly, přece jim to dlouho říci nechtěl, až mu konečně srdce přeteklo a všecko pověděl. — Matka naříkala, ale střední dcera pokojila rodiče: „Eh rodičia moji, nětráptě sa zato, veď ja rada puojdem za orla, kráľa ptákou, keď mně už tak súdenuo; úfam sa, že mně i tam dobre budě.“

Když nebylo jinak, těšili se rodiče alespoň tím, že si dcera nezoufala; ale zármutku se přece jen zhostiti nemohli. — Za sedm týhodnů měla býti svatba, a starý zeman i žena dali, co měli nejlepšího ještě na svém bydle, aby vystrojili pořádné veselí. Také si myslil starý zeman, když orel přijde, tolik mužů střelnou zbraní ozbrojených že ho lehko sprovodí a nevěstu mu nedají. — Už nastal poslední den sedmého týhodne, už všecko čekalo, mladí junáci měli pušky nabité, aby orla přivítali, nevěsta jakkoli statečná, přece smutná byla, ale orel nikde! — Když slun-

ce na polodne ukazovalo, tu ozvala se kdesi zdaleka příjemná hudba, a čím blíže se nesla, tím krásněji a líbezněji zněla. — Zamkli hosté, poslouchali, čekali; i zaduní zem pod koňskými kopyty a z lesa vyjíždí řada pozlacených kočárů, a co by pět prstů srátal⁴, jsou na dvoře. — První vůz byl nejkrásnější a v něm seděl mladý kníže, třpytící se od zlata a drahých kamenů jako nebe od hvězdiček. — Jak ve dvoře zastali, sám první s vozu skočil a za ním vyskákala i všechna jeho družina. — Jakkoli i ostatní draze pooblékáni byli, přece každý jen krásu a bohatý ústroj knížete obdivoval; kníže ale prosto k starému zemanu šel, poklonil se mu a beze všech příprav prosil, či by mu střední dceru za ženu dal. „Moje največšie šťastia by bolo, keby som vašu žiadosť vyplniť mohol a vás, krásno knieža, synom nazývať, ale som slúbil pýtanú⁵ dcéru jednému orlovi za ženu, a teraz si má pre ňu prísť.“

„Ej, něrobtže si z toho žiadnych ťažkostí; orol nach si vezme orlicu, šuhajovi dajťe dioučicu, ktorý ju budě znať lúbiť,“ — odpovėděl kníže s úsměchem. — Co měl zeman říci; svolil, jestli dceři oproti vůli nebude. — Jisto, že dceři krásný kníže milejším byl než orel, a byť i králem ptáctva byl. — Když měl svolení otce i dcery, poručil kníže složití dvě lády⁶ zlata a stříbra, co přinesl otci v dary. — Potom byl sobáš a hned i svatba. — Nikomu by se bylo nezdálo, že to tak vypadne; místo potyčky s divým orlem veselá zábavka a ples. — Zanedlouho, co veselost stála, a již kázal mladý zať zapřahat, a pěkně se všem do lásky poroučeje, mladou svou paní do kočáru k sobě vysadil a ven branou letěli k lesu, hustou kúrňavu prachu za sebou nechávající. — Dlouho se dívali hosté za odešlými a matka si i kus poplakala — ale cože, vždyť se nedostala

⁴ Spočítal.

⁵ Prošenou.

⁶ Truhly.

orlu, ale krásnému knížeti, a orel kdyby přišel, vyplatili by mu — avšak darmo orla čekali — nepřišel. — Zase byl zeman bohatý, zase měl dost přátel, a staré vášně s penězi se vrátily, ale vybere se i hluboká studeň, minulo se i bohatství zemanovo, až na tolik, co dostačilo poskrovnu žít s ženou, dcerou a čeledí na starém zámku. — Nechodil už za zvěří, ani na ptáky s puškou, ale ryby lovit chodil; to byla nevinná zábavka. — Jednoho dne, když mu přišla zase chuť vyjít si na ryby, vzal udici a šel. — Cestou přemýšlel všelijak o svém živobytí a myslel si, kdyby kdy zase k nějakému bohatství přijít měl, že by je už nepromarnil. — I šel hustým lesem, a když z něho vyšel ven, octnul se v dolině, kníž se vrchy a stráně ze všech stran úvlačně dolů táhly; uprostřed bylo zelenavé jezero, u něhož zeman ještě nikdy nebyl. Přijda k němu, hodil hned udici do vody, těše se, že bude hojný lov; a vskutku, sotva muškou navnaděná udice do vody se zamočila, už přivábila lačnou rybku, která se po krátkém dodievaní⁷ mušku chytit sama zadrhla. — A po ní druhá, třetí a více jich. — Zeman měl radost, že se mu lov daří; ale netrvala ta radost dlouho! — Naraz se jezero od samého spodku vzbouřilo a s hukotem vlny vysoko vybušilo; ve vlnách pleskotal se ohromný rybí chvost. — Vlny hnaly se ku břehu a z přívalu vyvalilo se na břeh nevidaně veliké rybísko. — V rozevřeném chřtánu mohl se vůz po ľahostaji⁸ obrátit. — „Ako si sa opovážil mojích poddaných kántriť⁹?“ zafrflala ryba, — „za to ťa naraz alebo požriem, alebo mně dáš tvoju najmladšú dcéru za ženu. — Vol' si, čo chceš!“ — Těžká volba něboráku zemanovi, vidoucímú před sebou rozdávené rybí hrdlo! — Nakolik mu strachem možno bylo s rozumem se potázat, nevěděl jiné rady život si zachrániti než dceru rybě slíbiti.

⁷ Pachtění.

⁸ Lehko.

⁹ Kazit.

Tož i učinil. „O sedem týždňou si prídem pre ňu!“ zafrflala ryba, silným plaskotem papulu zavřela a do vody se hodila, až vysoko vlny na břeh se vyhodily. — Potom rychle na dno se ponořila a do písku zarýpla, až jezero se zamútilo.

Více ji zeman neviděl. — Jako čistou vodu jezera, tak zarmútila ozrutná ryba i duši zemana. — Smuten, rozžalen šel domů; jedině měl ještě potěšení, nejmladší, nejmilejší dcerku a tu měl tak němilobohu stratit.

Privlékl se domů jako noční mrak! Dcera, matka hned okolo něho, cože je smuten, co se mu stalo, ale on dlouho pověditi nemohl, co ho tlačí, — ale naostatek přece jen říci musel, nebylo nic platno. — „Už som dve dcéry tak dobre ako utratil,“ pravil s pláčem, — „lebo Pánbuoh vie, kde sa, čo sa, keď som o nich ešte žiadneho chýru nepočul. — Nuž ale preca aspoň to znám, že som ích ľuďom do rúk oddal, — ale tēba, dieťa moje, som slúbil, lebo som slúbiť musel, ohavnej rybe za ženu! Ach ja něšťastný otec!“ — a plakal jako dítě a matka ještě více naříkala. Také dcera byla zarmoucena; sestry její se alespoň za pěkné muže vdaly, ale ona za potvoru jít měla. Bylo jí divně okolo srdce, když na to vzpomněla, a jediná její naděje byla ta, že snad ryba nepřijde, jako nepřišel ani medvěd ani orel. — Pozval si zeman k určitému dnu zase staré svoje přátele, kteří se k bitce a hodům prositi nedali a ze staré známosti zemanovi slíbili, že dceru jeho chrániti budou a rybu že zabijou. — Když usúděný den svitl, sjížděli se hosté ze všech stran, mladí, staří, k obraně pěkné panny. — Už bylo polodne, už bylo i po poledni, a ryby niet! — Ale tu náhle zahučí pěkná hudba kdesi daleko, jako by pod zemí vyhrávala, a co blíže se nesla, to krásněji, hlasněji zaznívala. — O chvíli zaduněla zem pod dupotem koňských kopyt a z lesa vyjížděla dlouhá řada pozlacených vozů a prosto k zámku. — Co by pět

prstů spočítal, a byli ve dvoře. — První vůz byl nejkrásnější a v něm seděl kníže sám, tak krásný a bohatě oblečen, že mu na světě roveň nebylo a nebude. — Skočiv s vozu, šel prosto k zemanu a družina jeho za ním. Předstoupiv před něho, uklonil se a začal ho pěkně prositi, či by mu nechtěl dáti svoji nejmladší dceru. — „Eh veru by som vám ju, krásno knieža, rád dal a radoval sa, že moja dcéra šťastná budě, ale som ja ju slúbil jednej ohavnej rybe, ktorá si teraz pre ňu prísť má,“ — pravil zeman.

„Ej čo tam po rybe, nach má ryba rybu — a mně dajte krásnu vašu dcéru, nach si ju k srdcu pritisněm a domu odveziem“ — odpověděl kníže, lahodně se usmívaje.

Svolil zeman, jestli i dcera svolí. — Ale kdože by měl ochotněji svoliti nežli ona! Dobrá to výměna, za rybu krásného šuhaje! Když i dcera svolila, kázal ženich složit pro otce dary; byly to tři lády zlata a stříbra. — Byl hned sobáš a po sobáši svatba! — Svatba ta byla ze všech nejveselejší, hudba, co kníže si přivezl, hrála nůty od výmyslu světa, že se i starým pánům žily rozehrály, a jen skel¹⁰ že se mezi chasou nepovykrúcali¹¹! — Ale když v nejlepší vůli byli, poručil mladý zeť zapřahat a o chvíli se ode všech pěkně odebral, nevěstu k sobě na vůz si posadil a ven branou letěly vozy s hrdými paripami, že jen tak za nimi dunělo. — Ryba nepřišla. — I mysleli přátelé bohatého zase zemana, že bude s nimi hrát, lovit, zkrátka takový život vést, jako vždy dříve vedl, — ale tenkrát dal se zeman na pokání; umínil si peněz šetřiti, aby neupadl zase v bedárstvo. Stál věren v slovu. — Jediné, co ho i manželku jeho trápilo, bylo to, že nevěděli, kam přece děti jejich se poděly, a matka želela začasťe, že

¹⁰ Stěží.

¹¹ Nezatančili.

osaměla jako ta lípa, když jí haluzky oseká. — I vyslyšel Bůh želání její a obmyslil ji na stará léta synkem; — i děkovali za ten dar oba dva s nemenší radostí než za první své děti, a že ho rádi viděli, dali mu ime Radovid. — Rostl chlapec a stal se z něho krásný, hodný šuhajík. — Otec vyučil ho, jak sám znal, i ve zbroji ho cvičil — takže se z něho statočný chlap vykresal. Stal se jedinou radostí svých rodičů, a těšili se, že bude opatrovati jich stáří.

Zeman zapověděl všem služebníkům přísně, aby se před synem ani nejmenší zmínka o dcerách neděla, aby se mladý Radovid ani nedověděl, že sester kdy měl. — Ale cože — mladý šuhaj viděl, že mají sourostenci jeho sestry, i ptal se, proč on jich nemá? — Ale rodiče mu to vymlouvali, že nemá každý bratr sestru, že on jich také neměl, ale syn viděl, že jsou pohnuti a že matce slze v očích hrají, a proto si to nedal vymluviti. Měltě starou pěstúnku¹², která mu ničehož odepříti nemohla; k té obrátil se a tak dlouho ji láskal a prosil, dokud mu všechno nevyrozprávéla, jak se co stalo s jeho sestrami a že nikdo nezná, kde jsou. — Ona i sestry jeho vyvarovala¹³. — Kdyby dobrá stařenka byla tušila, co z toho pojde, byla by si raději jazyk na uzel zavázala. — Sotvaže se pravdy mladý šuhaj dověděl, umínil si sestry vyhledat. — Jak se rodiče ulekli, když jim úmysl svůj sdělil, nemožno vypravit; otec prosil, převháral¹⁴, matka plakala, ale vše darmo, úmysl jeho byl neodolatelný, ani slzami matčinými, ani prosbami otcovými nedal se obměkčit. — „Ja musím sestry svoje vidieť,“ pravil, „a čo by priam¹⁵ na druhom svetě boly. A krem toho mně nězaškodí vo svetě šťastia

¹² Chůvu.

¹³ Vyhlídala.

¹⁴ Přemlouval.

¹⁵ Ihned.

skúsiť. Ako budě, tako budě; — lenže mně, otče, dobrého koňa dajte a dobrú zbroj, ktorá mně i do něba i do pekla cestu pretínať budě!“

Když to rodiče slyšeli, viděli, že není pomyšlení, aby se dal synek přemluvíti, a tedy raději otec hleděl vším potřebným ho zaopatřiti. — Dali mu tedy na cestu peněz, zbroj, dobrého koně i služebnictvo, aby se mu nic zlého nestalo. — Když měl vše pohromadě, rozloučil se s starými rodiči i pěstúnkou a na cestu do světa se vydal. Jeli přímo k lesu, odkud a kudy, jak mu otec řekl, knížata přijížděli i odjížděli. — I vedla je cesta dál a dále horami, dolinami, až se dostali do hustých lesů, tisíciletými stromy zarostlých. Strom vedle stromu, pod stromy hustá chrašť; museli si každý krok cesty prosekávati. — A nebyla by je ta cesta mrzela, kdyby poživý bývalo, ale ta se již minula, a lidské obydlí ani k spatření. I pobízeli služebníci pána, aby ustal, a nechtěli dále, že v lese zahynou, ale on na ně nedbaje jen dále rúbal a rúbal. — I přišli po psotě, po bídě do husté neprozračné hory (lesa) a tu koně, jako by je k zemi přikoval, ani jen o krok dále jíti nechtěli, když je ale nazpátek obrátili, vesele zaržali. — Byla to hraniční čára, přes kterou nikdo přejíti nemohl, jedině mladý synek zemanův Radovid. — Když to zpozoroval, dal koně služebníkům a pravil jim: „Nie je vám súdenuo túto čiaru prekročiť, priatelia moji; vráťte sa domu k mojim rodičom, pozdrautě ích, a že sa neverátim nazpak, kým si sestry neverhľadám. Aj mojho koňa s sebou vezmitě, lebo mně ho v týchto horách nevernačim¹⁶.“

Služebníci vrátili se tedy domů a on sám hustým lesem dále se prodíral, cestu si šavlí klestě. — Už přešel dva vrchy a dvě doliny, už i třetí, když tu přišel k veliké zá-

¹⁶ Netřeba.

pole¹⁷. — V zápole byla skulina a z té skuliny vycházely modravé obláčky dýmu. I skulina i dým padly mu ihned do oka. — „Eh,“ myslí si, „a čo tam aj dáka ježibaba bydlí, preca len puojdém dnu;“ a bez dlouhého rozmýšlení k zápole se brál, a když přišel až ke skulině, kudy vycházel dým, viděl, že je sice úzká, ale že se přece nějak prodere. — I vlezl tedy do ní, ale čím dále šel, tím se více šířila, až mohl zcela volně jíti, jenže bylo tma v ní jako v rohu. — Kus obděláč viděl cosi se blýskat jako ohník, a čím dále šel, tím bylo jasněji, a tu náhle octnul se ve veliké, jako izba vykresané jaskyni; uprostřed oheň hořel a jeskyni osvětloval. Při ohni seděla pěkná paní, zahrávajíc si s dvěma medvěďaty. — Zhlédnouc před sebou člověka, vyskočila a s podivením vykřikla: „Ach kděže si sa tu vzal, boží človeče? Veď tu ani ptáčka ani letáčka, nie že by to človečika. Utěkaj, kdě znáš, lebo ak muoj muž prídě, naraz ťa rozdriape!“

„Ach nuž, kděže som sa vzal,“ odpovėděl Radovid, „iděm si sestry hl'adať, ktorie sa za tri kniežatá povydávaly,“ a začal paní vypravovat, co mu byla pěstúnka povídala. — Pěkná paní poznala ihned z jeho řeči, že to její bratr, neboť to byla zemanova nejstarší dcera. — Přivítala ho s velikou radostí a hned se k němu posadila a musel jí o domovu vypravovat. Ale sotva začal uradovaný bratr rozprávěti, ozvalo se před jeskyní hněvivé mrmlání medvěda, a na prosbu sestřinu rychle skočil pod koryto, v koutě zastrčené. — Jedvaže se ukryl, už se medvěd do jeskyně vřítíl, muž krásné jeho sestry, a ňuchaje po koutech zařval: „Ženo, človečina smrdí, vystau ju, nach ju rozdriapem!“

„Ach mužičok muoj drahý, kděže by sa ti tu človek vzal, veď tu ani ptáčka ani letáčka, kděže by ti človečika!“

¹⁷ Veliké balvany skal, někdy nad zemi převislé.

Len sa spokoj,“ chlácholila ho žena. — Ale medvěd nic nedbal a jen nepokojně po jeskyni běhal a řval, až se varí hen v třetí dolině ozývalo. „Keď mi ho něchceš dať, nuž si ho sám najdēm!“ — a s těmi slovy hnal se ke korytu. Už je přehodil, vtom udeřila dvanáctá hodina — jeskyně se zatřásla a v krásný, veliký zámek se proměnila, medvěd v krásné kníže a medvídčata v pěkné chlapce. — S medvědí podobou přešla knížete i divost a namísto rozdrápání radostně švakra líbal a objímal, rád jsa, že ho neroztrhal. — Po srdečném uvítání dali se do hovoru; Radovid vypravoval o rodičích, kníže a kněžna o svém stavu.

„Viděl si, milý švagre, že som zakliaty na medveďa, a tak sú i mojí mladší bratia zakliati, strední na orla, najmladší na rybu. Zakliata naše trvá dvanásť hodín, a v ten čas sa my na ohavné potvory premeníme, po krajine túlame a v divokosti našej ľudí trápiť musíme. Naša družina aj všetko panstvo sa premenia v zver a kaštiele¹⁸ a dediny sa premieňajú v pusté hory a zápole. Keď usúdená hodina odbije, dostávame my našu ľudskú podobu a kraje naše sa oživí. A tak je každý od Boha deň! Že sme pre našu sestru zakliati, znám, ale ako by si nás muohol oslobodiť, nežnám, aj pochybujem, lebo strašné sú vazby nášeho zakliata. — Nuž ale keď si si tak umienil, skús: Choď k mojmu mladšiemu bratovi, adaj že ti ten budě znať dačo poradiť. Odo mňa si vezmi aspoň tento chlípok z medvedacej srsti, ktorý ti budě na dobrej pomoci. Keď buděš v něbezpečestve, len ho pomrú a hneď ti príde šest medvedou na pomoc.“

S radostí přijal Radovid chloupek a dobře si ho skryl; ke všemu chtěl se uvoliti, jen o to prosil švakra, aby mu cestu k bratru ukázal, což on milerád slíbil. — Když si všecko pověděli, hosta milého si štědře uhostili, zadupalo

¹⁸ Zámky.

šest krásných parip pod obloky¹⁹. „No už ťa koč čaká,“ pravil švakr, „a koně vedia cestu. Zdravý choď, lebo sa hodina mojho zakliaťa približuje.“

Bolestně se rozloučili, neboť nevěděli, či se zase kdy uvidí. — Když se rozloučili, sedl Radovid na koč a koně jako na větru letěli s ním přes hory doly, až se jen tak za nimi prášilo. — Právě dojeli na hranice panství švakrova, když osudná hodina minula; v tu chvíli octnul se Radovid na zemi, místo koní viděl šest myší utíkati zpátky k lesu a z kočáru stala se ořechová skořapina. — Sám stál v pustém lese u potůčku jako prst. — Za potůčkem viděl táhnouti se do lesa pírť²⁰, pustil se po ní, nech by ho už kamkoli zavedla. — Dlouho šel lesem, přes doliny, přes pláně a vrchy a všechna požíva, co s sebou měl, se minula, když tu přišel k jednomu tak vysokému dubu, že mu roveň neviděl. Šíře dúže²¹ rozkládaly se jeho konáry²² a mezi nimi ve vrchu stál dům. — Jak to Radovid zhlédl, pomyslíl si ihned, že to bude obydlí střední sestry. — Dlouho čekal, jestli se ukáže, aby mu nahoru pomohla, ale nevyšla. I začal tedy volati, co hrdlo stačilo, a na dub bušiti. — Když tak chvíli volal a bušil, ukázala se nahoře pěkná ženská postava, ptajíc se: kdo to volá a buší?

„Ja som to, ja,“ volal Radovid, „tvoj brat, sestra moja drahá; pomuož mně dáko hore sa dostať!“

„Muoj brat?“ divila se paní, „ja som žiadneho brata nepoznala. Ale kdo si koľvek, človeče boží, utěkaj, ako znáš, lebo keď muoj muž prídě, naraz ťa rozdriape!“

„Rozdriape, něrozdriape,“ odpověděl Radovid, „len mně spomuož, aby som sa hore dostal, potom ti chcem vyrozprávať, kdo som a čo chcem!“ — Dala se uprosit;

¹⁹ Okny.

²⁰ Lesní cesta.

²¹ Našíř i naděl.

²² Větve.

spustivši dolů lano, pomohla Radovidu vysoukati se nahoru. — Jsa nahoře, sedl s paní na hromadu mechu k mladému orličátku a začal sestře vypravovat, kdo je a co chce. — Zaplakala sestra radostí a bratra si objímala, ale také strach měla, aby orel přijda domů bratra neroztrhal. — Jedvaže se poznali a uvítali, zahučelo to v povětří, jako by se bouřka valila, a to orel letěl. — „No len, bračok muoj drahý, skoro sa skry do tohoto mechu, adaj že ťa dáko zachovám!“ prosila ho sestra.

Jen co se skryl, už orel do hnízda se vřítíl, vřestě: „Žena, človečina smrdí, naraz mně ju vystanou, nach ju rozdriapem!“

„Ach mužu muoj drahý,“ chlácholila žena, „kděže by sa ti vzala, veď tu ani ptáčka, ani letáčka něvidieť, kděže by to človečika!“ — „Keď ho něchceš vydať, najďem si ho sám,“ zapišťel orel hněvivě — a začal mech přehazovat — už zadrápl i do hromady, kde Radovid ukryt čušal²³, an tu dvanáctá udeřila. — V tom okamžení jako by země se zatřásla, chyžka na stromě proměnila se v nádherný zámek, orel v krásného knížete, orlíče v utěšeného chlapčíka a všecko zúkol vůkol obživlo.

Rád byl kníže, že si švakra neroztrhal a s ním se těšiti mohl. — Strojila se hned slavná hostina a Radovid musel vypravovat o rodičích a proč přišel. — „Starí moji rodičia sa majú ako starí ľudie; zdravých som ích zanahal a s žiaľom ích opustil; ale keď som chcel aj sestry aj švagrou poznať! Nuž, najstaršú sestru už taky znám, aj švagra, medveďa! — Švagor medveď,“ pokračoval dále, „mně rozprával, ako stě zakliati, a ja som si predsavzal vás zo zakliata vyslobodiť. Spytuval som sa švagra, ako by sa to mohlo stát, ale mi on rady dať něveděl, len ma k тебе, drahý švagríček, poslal, že mně adaj ty buděš vedieť dač poviedať?“

²³ Tiše seděl.

„Ach, švagrík muoj drahý,“ odpovėděl kníže, „darmo sa konáš, lebo pochybujem, že by si nás mohol vyslobodiť. Ťažkuo je naše zakliata. Rady ti v tom ani ja dať neznám, ale keď si už tak si umienil, choď k mojmu najmladšimu bratovi, ten ti naistě zjaví celuo tajemstvo.“

„Puojďem, puojďem, len mně cestu ukáž.“ „Na hranicu mojho panstva ťa dám odviezť a potom choď cestou, ktorá sa ti ukáže. Jda tou cestou, príděš k jednému jezeru; tam daj pozor, a kdě sa budě z vody kúriť, tam sa hoď do vody. — Vezmi si týchto dakol'ko orlacích pier, a keď buděš v něbezpečenstve, len ích pomrú a hněď ti šest orlou prídě na pomoc.“ — Radovid se švakrovi pěkně poděkoval, pera schoval a o chvíli zadupotalo šest koní pod okny. — „No švagrík muoj drahý“ — pravil kníže — „už sa muoj čas blíži; koč ti je už pripravený, zdravý choď, aby ťa moja divokost nězastihla.“

Bolestně se rozloučil Radovid od milované sestry a švakra, kteří ho až k vozu doprovázeli. — Jak sedl, vychtili se koně do větru a jako tátoše letěli přes hory, doly. Když přijeli na hranice, minula určitá hodina a Radovid jako prvníkrate viděl se na zemi seděti. Koně ve vrabce se proměnili a vůz v slepičí skořáčku. — Vida před sebou cestičku, vzpomněl na švakrova slova a chutě se po ní pustil. — Ale dlouho šel a všecko strávil, co s sebou měl, než přišel do údolí k zelenavému jezeru. — Vari na celé cestě byl v tom okamžení nejšťastnější, neboť sotva u jezera zastal a po vodě se rozhlížel, viděl blízko břehu z lesknoucí se vody modrý obláček dýmu vyvěrat a sem tam se rozletovat. — Ani si neoddechna, hodil se do vody, právě tam, kde obláček vystupoval. — Šťastně sletěl kominem dolů na ohnísko, na něž právě sestra oheň klásti chtěla. — Nevědouc, co se to činí, odskočila uleknutá do jizby, bratr ale skoče s ohníska, běžel za ní volaje radostně: „Něboj sa, sestra moja drahá, něboj, veď som to

ja, tvoj brat, prišiel som ťa navštíviť!“ — Prešiel sestru strach, kedyž videla před sebou státi člověka a sestrou pojmenovati se slyšela, ačkoliv o bratru nevěděla. — Protož pravila: „Něklam mňa sladkými rečami, lebo som ja žiadneho brata nepoznala, ale kdo si koľvek, človeče boží, povedz, kde si sa tu vzal, čo chceš?“

Tu Radovid všecko pěkně sestře vyrozprávěl, kdo je a proč přišel, a teprv sestra okolo krku mu padla a k srdci ho přitiskla. Byla radost veliká obou, a ještě větší, když se i švakr, který už jako člověk domů chodíval, navrátil. — Žena mu do třetí jizby v ústrety běžela, nevýslovnou radostí volajíc: „Muž muoj drahý, poď, či vidíš, brat muoj došol, ktorieho som ja ešte doma nepoznala.“

„Keď je tebe brat, je muoj milý švagor!“ — vítal švakra kníže ryba a hned se ptal na rodiče. „Starých rodičou som zdravých doma zanahal, ale ver ja neviem, ako sa teraz mávajú a či sú živí, lebo som ja už dávno z domu odišol. — Chcel som si sestry aj švagrou hľadať, a teraz som už všeckých viděl. Ale ešte sa ťa dač spýtať mám. Rozprával mně švagor medveď aj orol, že mně ty, milý švagrik, naisto oznámiš, ako by som vás muohol zo zakliatá vyslobodiť. — Prosím ťa teda, rozpovedzže mi, začo stě to zakliati a ako by vás muohol vyslobodiť, lebo sa dotedy domu něvrátim, kým vás něvyslobodím, čo priam zahyniem.“

„Ťažkú, něbezpečnú prácu si si vzal pred seba a něznám, či dač vyvedieš,“ pravil švakr ryba po dlouhém rozmyšlení, „ale keď si sa už na to vzal, skús, adaj sa ti podarí. Počuj: my smo mali jednu krásnu sestru, ktorú jeden čarodajník chcel za ženu mať. Že ona za něho íst něchcela a že aj my sme ju dať mu něchceli, rozjedil sa něslýchaně, sestru schytil, preč odniesol a nás všeckých troch zakliat, ako znáš. V tomto našom zakliatú dotedy sa trápiť musíme, kým lebo ona zaňho íst sa něpodvolí,

lebo kým nás dakdo něvyslobodí. Čaroďajník je, aj s našou sestrou, v jednej jaskyni, do ktorej len jeden zlatý kľúč, čo něďaleko něj na vysokom strome zakvačený visí, vchod otvorit' muože. Ale sňatia toho kľúča je s veľkým něbezpečensťvom spojenuo. Vchod do jaskyně vedie cez dvanást izieb, v trinástej spí čaroďajník na loži, vedľa něho leží naša sestra v rakvi. Nad ním visí zlatá trúba, na ktorej esli zatrúbiš, nás všeckých vyslobodíš. Chceš-li nás vyslobodit', musíš to vykonať, ale musíš aj mnoho podstúpiť!“ — „Trpeť som sa už na cestě naučil a něbezpečensťva sa něbojím. Poručeno Pánubohu, preca len puojďem! Len mňa na cestu naprautě!“

„Nuž Pánbuoh ti pomáhaj! Choď teda, cestu ti rád ukážem“ — řekl švakr. — Ještě si milého hosta uhostili, jak nejlepší věděli, potom bolestně se rozloučili a Radovid pohýnal dále cestou, kterou mu byl švakr ukázal.

Dlouho putoval a chodil po horách a vrchách, až se naostatek k velkému stromu dostal, na kterém visel zlatý kľíč, zdaleka se ligotaje. — Vida kľíč, zaradoval se šuhaj, že je u cíle. Chvílku si oddechl a potom chytro na strom lézti počal. — Šlo to, šlo, až vylezl s několik sáhů výše, tu ale zrazu připálí šest divých bujáků²⁴ a mocnými čelami začnou do stromu třískat, že se jako proutek sem tam klátil. Málo chybělo, že Radovid jako šiška dolů neslítl. — Na štěstí mu přišel na mysl dar švakra medvěda; rychle vyndá srstku, pomrví²⁵ ji, a v tom okamžení kde se vezme, tu se vezme — šest ozrutných medvědů a obořivše se na bujáky na márne kusy je rozdrapili. — Vysvobozen z velkého toho nebezpečensťví, škrábal se horko těžko výš a výše, až se k samému kľúči dostal. — Už ho chtěl sníti, vtom přiletí hejno divých hus a začnou

²⁴ Býkúv.

²⁵ Pomnouti.

milého šuhaje zobáky a křídloma česat. Ten ale vzpomněl ihned na orlova pera, rychle je vyndá, pomrví a v tom okamžení — kde se vezme, tu se vezme — šest silných orlů přiletí a o chvíli je kříděl divých hus rozplašen a rozdrapán. — Po přemožení této druhé překážky si Radovid klíč svobodně sňal a zpátky dolů slézal. — Dobrý kus práce bylo vykonáno, klíč v jeho rukou, ale větší bída ho čekala! — Jen co si trochu oddechl — šel k zápořám nedaleko stromu se vypínajícím. — Dívá se na ně ze všech stran, ale nikde ani dírečky, neřku-li dveří! — Začal se již obávati, že i zlatým těžko dobytým klíčem si nepomůže, an mu tu padlo na rozum, co mu byl švagr ryba řekl, aby se jen klíčem skály dotknul, kdekoliv ze dotkne, že se mu otevře. — Vezma klíč, skály se dotknul; skála se otevřela dokořán a Radovid vešel do jizby ze samého l'adu²⁶ vykresané. Zima šíbala se stěn, až páčila, a nohy div že mu nepřimrzly. — Ale on na to nic nedbal a chytro k druhým dveřím pospíchal. — Jak do druhé jizby skočil, plamen ho zašvihl a plná jizba byla ohně. — V třetí jizbě přivítalo ho sípění hadů, a bylo jich jako rezanců²⁷, jeden přes druhého se snovajíce. — Bystro přeběhl náš šuhaj po ohavách těch do čtvrté jizby, kde ho přivítala plná jizba hnusných netopýrů. — I těm se vydral, a přeběhna i všechny ostatní jizby, ošklivější a ošklivějšími potvorami naplněné, doběhl konečně ke dveřím třinácté jizby. Zlehka otevřel, jako stín vešel a tiše za sebou zavřel. — Vše našel tak, jak mu švagr pověděl. — Čaroďajník strašné podoby ležel tuhým snem zkován na loži, podle něho na zemi v železné rakvi krásná, ale bleďá, vyschlá ženská postava; nad jeho ložem na stěně visela zlatá trubka. — Radovid, všecek dokonán, sedl do koutku, aby si

²⁶ Led.

²⁷ Nudlí.

oddechl. — V jizbě bylo ticho, že by slyšeti bylo mušku letět. — Vtom udeřila dvanáctá. Čarodějník se prebral a ležící zvolal strašným hlasem: „Či puojděš za mňa, či nie?“ — Z rakve ozval se smutný, slabý hlas ženské: „Nie,“ — „No ži a hni“ — vzkřikl čarodějník a po chvíli zase usnul. — Po chvíli zdvihl se Radovid zpolehounka se země a jako duch přistoupil k loži a po trubce sahal. — Už ji měl v hrsti; vtom se čarodějník probudí a zhurta se na odvážlivce obořil. — Ale švihší šuhaj rezko uskočil, a než ho čarodějník chytil, třikrát silně zatroubil. — Jako by sto hromů zahřmělo, taký hlas vyletěl ze zlaté trubky; zápol'a otrásla se od samého kořene, ledem, ohněm a rozličnými potvorami naplněné jizby v krásné svetlice se proměnily, čarodějník se rozlil na kolomaz a z rakve krásná panička vystoupila. Jakkoli se v rakvi ležic více mrtvému než živému tvorů podobala, vstala přece jako nejkrásnější růže, neboť zakletí předešlou krásu její nezmařilo, a zůstávala v něm naveky mladou. — Slzíc děkovala svému vysvoboditeli. Šuhaj byl také rád, že si vysvobodil nejen švakry, ale i krásnou paničku, která se mu nemálo zalíbila. „Ale povedzže mně, prosím ťa, dobrý mláděnce, kdo si ty a ako si sa sem dostal?“ ptala se ho krásná panna. — Tu jí začal Radovid všecko od kraja až do konca rozprávět, kdo je, kde chodil a kterak se do jeskyně dostal. — Potěšila se ještě více krásná panička, vyrozuměvši, že jí Radovid i bratry ze zakletí, o němž ani nevěděla, vysvobodil a že jsou jedna rodina²⁸. — Znova mu děkovala a jak že se mu odmění.

„Ja si nič inšieho nežiadam hime těba, krásna panno,“ odpověděl Radovid. — Šuhaj se byl i panně zapáčil, a protož se mu ihned zaručila a slovo mu dala. — Když si všecko vyrozprávěli a spolu se potěšili, vybrali se k nej-

²⁸ Příbuzní.

mladšímu bratru, u něhož ho i starší dva bratří, vysvobození, s ženami a dětmi očekávali. — Radost byla veliká, když se všickni shledali, a větší ještě, když se všickni k starým rodičům vybrali a na živě jich zastíhli. Už si rodiče žádného většího štěstí a radosti přát nemohli, jako ta byla, když se jim neočekávaně i dcery i syn vrátili, všickni šťastní. — Nevýslovné té radosti květ byla svatba mladého Radovida s krásnou pannou. — Hej byla to svatba! Co svět světem, takové nebylo a nebude! —